

УВАГА ДО ЛОКАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

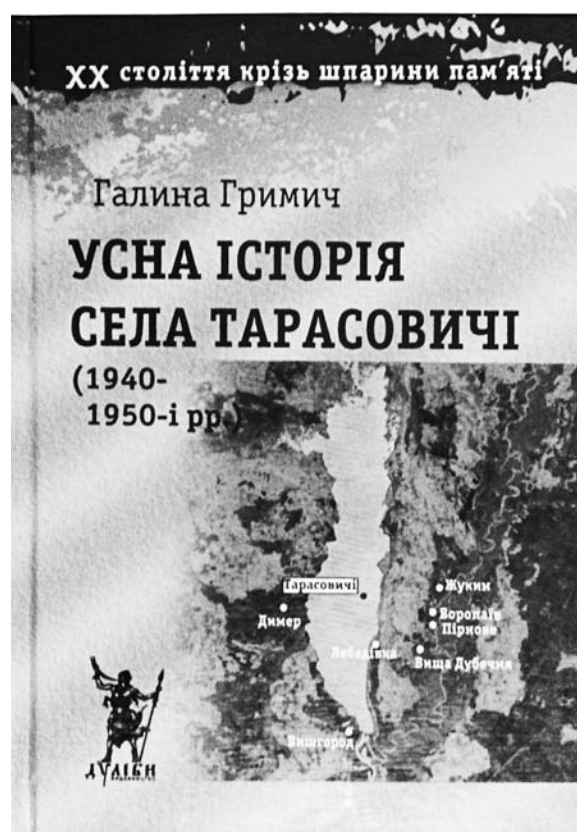
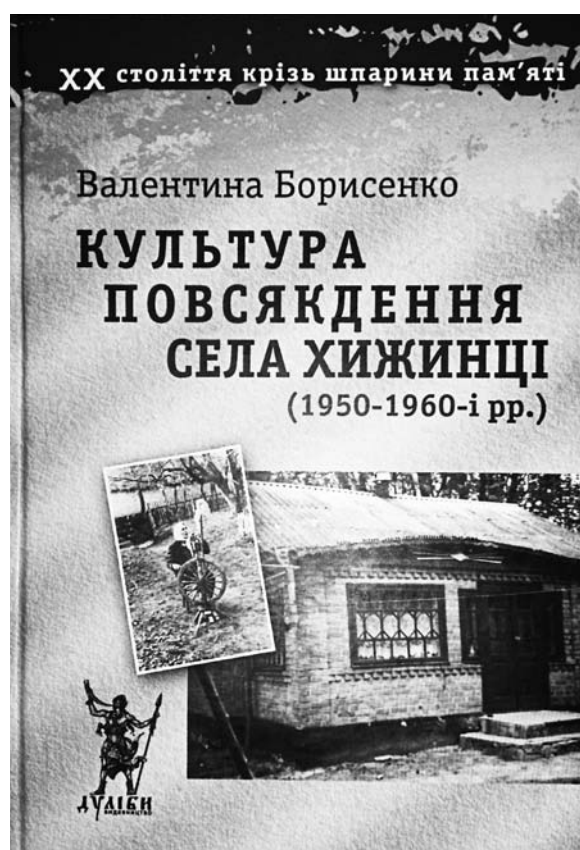
Ірина Коваль-Фучило

Борисенко В. Культура повсякдення села Хижинці (1950–1960-і рр.). – К. : Дуліби, 2014. – 144 с. – (Серія «XX століття крізь шпарини пам'яті»).

Гримич Г. Усна історія села Тарасовичі (1940–1950-і рр.). – К. : Дуліби, 2013. – 96 с. – (Серія «XX століття крізь шпарини пам'яті»).

Горбняк Т. В. Давня Бакота : літературно-художнє видання. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2013. – 160 с.

Куриляк С. Моє село (Тур'є Буського району на Львівщині) / наукова апробація і вступне слово Р. Кирчіва ; упорядкув., підготовка текстів і примітки В. Дяківа. – Л. : Інститут народознавства НАН України, 2010. – 144 с.

За останні чотири роки українська народознавча наука збагатилася кількома науковими й науково-популярними виданнями, що стосуються локальних досліджень одного села. Серед них – студія доктора історичних наук, провідного наукового співробітника ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України Валентини Борисенко, присвячена аналізу повсякдення українського колгоспного села

Хижинці в 1950–1960-х роках; спогади кандидата філологічних наук, професора Галини Гримич про воєнні та повоєнні роки в затопленому сьогодні Київським водосховищем селі Тарасовичі; науково-популярна розвідка провідного фахівця з рекреації Національного природного парку «Подільські Товтри» Тараса Горбняка про село Бакота на півдні Хмельницької області, яке, як і Тарасовичі,

зникло на дні водосховища; фольклорно-етнографічний опис багатолітнього каторжанина, патріота своєї землі Степана Куриляка про село Тур'є на Львівщині.

Ці жанрово різномірні видання мають одну дуже важливу спільну характеристику: кожен із зазначених авторів написав про рідне село. Такий аналіз дає змогу розкрити особливості народної традиційної культури, побуту, світобачення мешканців, так би мовити, із середини, розповісти читачеві про події і духовні переживання своїх односельчан не просто із чужих розповідей, а з власних спогадів чи оповідей рідних людей¹.

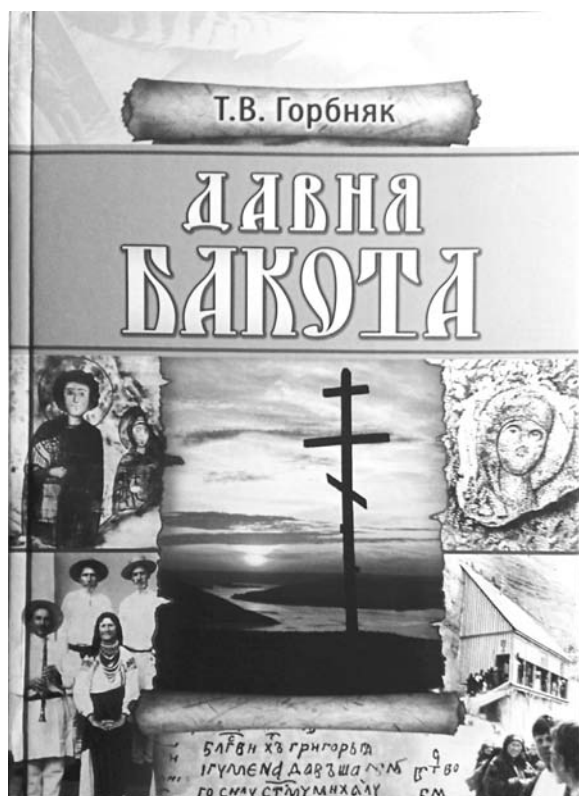
Найновішим у пропонованому переліку є дослідження Валентини Борисенко. Праця ґрунтується на матеріалі, зібраному автором за допомогою методів інтерв'ю та безпосереднього спостереження в рідному селі. Це етнографічний нарис про село Хижинці на Вінниччині, яка відома своїми садами, пасіками, культурою господарювання. Автор намагається збагнути, що залишилося від давніх традицій і промыслів, як вони співіснували із соціалістичними нововведеннями, якими були будні і свята людей у повоєнному селі.

Книга поділена на дев'ять основних розділів, присвячених господарюванню та побуту селян, житлу, одягу, традиційній їжі та системі харчування, святково-обрядовій їжі, святам та дозвіллю, вихованню дітей, сімейній обрядовості, народному лікуванню. Довідуємося, що мешканці до сьогодні пам'ятають назви сортів яблунь, груш, слив. З плодів цих дерев робили сухофрукти, які склали основну статтю прибутку майже кожного селянина в Хижинцях. Вражає, що лише одних яблунь було понад 20 сортів, серед яких багато із цікавими поетичними діалектними назвами: *папіровка, денешта, ренета зелена, антонівка, ренета золота, пепенка, сіра, зимня, корнилівська, щітина червона, шафран, кальвін білий, макова ренета, семеренка, таролька, гусак, льяльківська, олександрівка, циганка, книш* та ін. (с. 27–28). Крім того, говірка села багата на численні мікротопоніми, зокрема назви

кутків: *Чапля, Бевзівка, Галайдівка, Поліщуківка, Бойчуківка, Баранівка, Копичина, Зеленківка, Шайдівка, Джурівка, Дзюбівка, Шлях* (с. 21). Студія містить цінні записи фольклорної спадщини села, зокрема весільні пісні, колядки. Вагомим позитивом праці є багатий ілюстративний матеріал — фотографії мешканців с. Хижинці в різні роки.

Книга «Усна історія села Тарасовичі» — це щирі, досить детальні, часто вражаючі спогади про важкі воєнні та повоєнні роки села на Дніпрі. Автором-упорядником видання є донька Галини Гримич — доктор історичних наук, професор Марина Гримич. Матеріал зібрано за допомогою шести глибинних інтерв'ю з пані Галиною, здійснених у 2009 та 2013 роках, і видано без запитань інтерв'юера. Упорядник слушно зазначає: «Книга Галини Гримич показує життя таким, яким воно було насправді. Адже і в війну, і в голодні повоєнні роки люди не лише страждали, не лише убивали одне од-

ного, вони ЖИЛИ. Життя продовжувалося, і ми часто не бачимо в мемуарній літературі життя. А воно тут є: і сумне, і веселе, і жорстоке, і добре» (с. 5).

Спогади поділено на такі тематичні розділи: «Дніпро», «Ліс», «Село», «Вуличні імена», «Хата», «Одежа», «Як “спасались” в голодні роки», «Хазяйнування», «Сільські професії», «Здоров’я», «Німці», «Німчури», «Мужики», «“Перемиті” дівчата», «Вдови», «У клубі», «На кладці», «Повоєнне весілля», «Сільські вчителі», «Сільські трагедії». Загалом книга читається на одному диханні, вражає точністю, правдивістю, глибиною подачі історичного матеріалу. Особливо запам’ятався розділ «Вдови», присвячений жінкам, які мусли продовжувати жити після втрати чоловіка. Інформантка пані Галина дуже панорамно зображає повоєнне життя вдів: «Вони вирядяться, бідні, у свої красиві наряди, які є, оце вийдуть, сядуть на тому, на піску, там десь на вигоні сядуть. Нема, ну нема нікого, сядуть між собою, поспівають, завжди сумних-сумних таких пісень співали, от. <...> Я пригадую, що стали вмирати ці вдови. Стали вмира-

ти нагло. Отак не боліла вроді, нічого — одна вмирає, друга. Це, видно, стрес був. <...> Не хворіли, нічого... Лише чуємо, що: та померла, та... отак шість чи може й десять. Ти знаєш? Зовсім молодих. Зовсім молодих вдів. От» (с. 73–74). І таких зворушливих, незабутніх історій у виданні чимало.

Книга Тараса Васильовича Горбняка, активного екскурсовода, справжнього патріота свого краю, «Давня Бакота» — це підсумок багаторічної роботи дослідника над історією рідного села. Матеріалом для студії стали архівні документи, історичні видання, численні інтерв’ю пана Тараса зі своїми односельцями, багатьох з яких сьогодні вже немає на цьому світі. Книга складається із тринадцяти розділів, які розкривають історичні події, описують господарську і громадську культуру села, його рослинний і тваринний світи, фольклорну спадщину, розповідають про видатних уродженців Бакоти. Характерними рисами цього села, що вплинули на його формування й розвиток, стали три основні фактори — на місці Бакоти люди поселилися дуже давно, оскільки воно було сприятливе для проживання; тут від незапам’ятних часів існував скельно-печерний монастир, який зберігся донині як історична пам’ятка; це було прикордонне село, що вплинуло на його історію та заняття мешканців. Книга В. Горбняка особливо цінна, оскільки сьогодні його рідне село затоплене Дністровським водосховищем і залишилося лише в спогадах колишніх мешканців, а ще — на світлинах, якими багато ілюстровано видання.

Книга Степана Куриляка (1927–2006) про село Тур’є на Львівщині побачила світ уже після смерті автора. Вона з’явилася завдяки ідеї доктора філологічних наук, професора Романа Кирчева, який доручив кандидатові філологічних наук Володимиру Дяківу, землякові Степана Куриляка, упорядкувати надісланий йому 1996 року матеріал. Це спроба історико-краєзнавчої, етнографічної, фольклористичної характеристики села Тур’є. Видання скла-

дається з двох основних частин. Перша — історичні та етнографічні відомості про село, а саме: опис весілля, народних страв, основних будівель, шляхів, географічних об'єктів, а також списки осіб — громадян села, які загинули у Другій світовій війні, зазнали репресій у повоєнні роки. Друга частина — це збірка гаївок (мелодії і тексти), весняних обрядових календарних пісень краю — загалом 15 текстів, названих автором «Тур'янські галі (гагілки)». Музична частина дослідження дає матеріал для опису жанрової системи музичного фольклору села, ознайомлює чи-

тача з місцевою інструментальною традицією музикування, описує етноінструментальний репертуар.

Маю надію, що рецензовані видання стануть прикладом для наслідування для багатьох народознавців-патріотів у різних куточках України. Як слушно зазначає Роман Кирчів у передмові до студії Степана Куриляка, «в минулому такі опрацювання були в нас рідкістю, а в радянський час вважалися дрібнотем'ям, не вартим серйозної уваги» (с. 5). Отже, така робота сьогодні актуальна й потрібна.

¹ Важливо зауважити, що такі дослідження сьогодні набули актуальності і в інших країнах, про що, зокрема, свідчить робота міжнародного наукового форуму – II Всеросійського конгресу фольклористів у Москві, який відбувся в лютому 2014 року, де саме локальним дослідженням

було присвячено доповіді одразу на трьох секціях – «Локальні традиції і культури: сучасні дослідження», «Вивчення механізмів формування локальних традицій і культур у XXI столітті», «Традиційна культура в умовах міжжетнічних контактів».